

Lakatos-Fleisz Katalin

Vasárnap délután Sárszegen

Lakatos-Fleisz Katalin
(1978, Nagykároly)
irodalomtörténész, tanár,
Kolozsváron él

Az ünnep nem kötődik dátumhoz, kalendáriumi piros betűs naphoz, az idő rohanásában vissza-visszatérő szigetekhez. Még kevésbé társasági csődülethez, tömeghisztériához, szónoklatokhoz. Az ünnep nem az, ami eljön, hanem ami mindig itt lehet. Megengedhetjük az ünnepnek, hogy legyen, de hatalmunkban áll megsemmisíteni azt. Az ünnep bármikor megszthatja magát velünk. Az ünnep az, amikor mindennapi tevékenységeink közepette felkapjuk a fejünket, hogy itt van. Ilyenkor letesszük a tollat, elmélázunk a laptop fölött, mert valami megváltozott, valahogy máshogy tűz be a nap az ablakon, észrevesszük a fényárnyék-játékokat az ablakkereten. Meglibben a függöny, meghallunk egy hangot, egy akkordot, egy dallamtöredéket. Közünk lesz a világhoz, kapcsolódni kezdünk. Rend lesz körülöttünk és bennünk. A titok nem fedi fel magát, de érzékeljük. Ezt jelenti a kapcsolódás.

Bármi történik az ünnep különleges idejében, annak jelentősége lesz. Ha kilépünk az ajtón, nem a poros utcára, hanem a fénybe jutunk. A fény mindent tisztára mos, mindenhol az élet ezerarcúsága vibrál, megérezegülünk ettől a gazdagságtól. Mámoros öröm lesz rajtunk úrrá vagy mély nyugalom, akárhogy is legyen, önmagában beteljesülő. Nem kell hozzá tenni valamit, sürgőlni, tevékenykedni. Mert a tevékenység a hétköznapihoz tartozik.

Az ünnep terekhez kötődik. Bizonyos terekhez inkább kötődik, mint másokhoz. A természethez, az érintetlen tájhoz sokkal inkább, mint városi lakózsungelekhez. A növényhez

inkább, mint a betonhoz és a fémhez. Az érintetlen természeti tájat már eleve belengi az ünnep. Ez nem azt jelenti, hogy a tízemeletes panelben ne lehetne ünnepelni, sok múlik az emberen. Mint ahogy az épített környezetből sem száll el az ünnep, azért mert ember alkotta. Ki mondaná, hogy Velence szűk sikátorai között vagy az európai nagyvárosok terein sétálva ne lenne már önmagában is ünnepi? A kő keménysége ilyenkor csak álca, a kő valójában lelkünk meghosszabbítása. Ezért is illik a nyers kőhöz – nem az agyonfeldolgozott betonhoz – a növény, a virág, ezért is lepi be hosszú idő elteltével a bársonynál is finomabb moha.

Gyermekkorban, mint mindent, az ünnepet megérezni-átélni is könnyebb. Ekkor még valódi jelentése van a karácsony, húsvét szavaknak. Ezekre az ünnepekre várakozni kell, de igazi, izgalmas, titokzatos várakozás ez, főként, miután beérett a gyümölcse. Gyermekként karácsony, húsvét napján már kora reggel – mert nem tudtunk sokáig aludni –, az ébredés pillanatában jólesően töltött el a tudat, hogy *eljött, itt van*. Jelentősége volt. És ez a jelentőség egész nap kitartott. Nem viselkedtünk másképp, nem voltuk jobbak, az idő és a tér volt más. Nem kellett hozzá *látszani*, nem kellett hozzá közönség, közösség viszont igen. Hogy lássuk, a máskor munkában sürgölődő nagyok most maguk is a szebbik, a kímélt ruhájukat veszik fel, hogy velünk, kicsikkel tartsanak játékban, kártyában.

Ezek az ünnepek ugyan mindig eljövő, visszatérő ünnepek voltak, de gyermekkorban

a mindig már itt levő ünnepekre is fogékonyabbak voltunk. Ilyen napi szinten átélt ünnep volt a játék a maga végtelenbe vesző időtlenségével, a büntetlen képzelődések, a titokteljes képek sokaságával. Csoda hát, hogy ebben a folyton megújuló, vagy véget nem érő ünnepidőben a karácsonyt is vártuk? Mert értettük az ünnepek nyelvét. A gyerek még érti, mint ahogy a hagyományos – ma már eltűnőben lévő – falusi ember is értette. Móricz Zsigmond *Hímes tojások* című novellája mindennek jó példája. A novella számomra nem annyira a sztorról szól, hanem magáról az ünnepről. Arról, hogy olyan biztosan eljön, mint a nap járása. De hogy eljöjjön, ahhoz az embernek is hozzá kellett tennie a maga rítusait. A lányoknak el kellett gyalogolniuk tojásért a szomszéd faluba, amely tojásokat immár hímesen a szomszéd falubeli fiúk visszavettek tőlük. Húsvét fényes reggelén minden házban tisztán, kimosdottan várták az ünnepet. A lányos házakra különös figyelem vetült ilyenkor. De hogy ez rítus volt, és nem valamiféle kényszer – mint manapság, amikor a túlhajszolt háziasszony alig várja az ünnep végét –, az egyrészt a még élő vallásban gyökerezett, másrészt lelki higiéné is volt. A hétköznapok szigorú munka által kijelölt robotjában valóságos sziget, oázis volt egy-egy keresztény ünnep a maga kimeszelt tisztaszagával, tarkabarka szépségével.

Ez a magától értetődő rituálé szakadt meg valahol a városiasodással, és az ezzel járó elidegenedéssel. Ettől kezdve az ember már nem a természettel, hanem a társadalommal került függő viszonyba. Azonban, míg a természettel az ember tudja, hányadán áll, addig a bonyolult, átláthatatlan, rosszarcú politikától eltorzított

társadalommal szemben egyáltalán nem. Nem mintha a történelem terhe ne telepedett volna rá a falusi közösségekre is háborúk, kommunizmus képében, és nem lett volna állandó fenyegetés a szegénység. De a falusi ember, ha rosszul érezte magát, tudta, mitől érzi magát rosszul. A rossz közérzet a hagyományos közösségekben sem volt orvosolható, ha kívülről, ideológiák által vezérelt folyamatok bolygatták meg a közösség életét.

Ha megnézzük a magyar irodalomtörténetben a klasszikus modern címszóval ellátott alkotásokat, arcul üt ez az ünneptelenség. Kosztolányi *Pacsirtájának* bántó sivársága, Ficserék hazug polgárisága, Török Gyula porvárosa, Kaffka Margitnál a női sors egyvágányúsága. Ha a történetek mögé nézünk, a *genius loci* tartja fogva az embert mindenütt. A kisváros sivársága, ami talán a legfojtogatóbb hely a magyar irodalomban. A faluban még található menedék a természetben, a hagyományos kis-közösségekben. A nagyváros, bár elidegeníthet, de keretet is adhat a személyiség megteremtésének. A kisvárosban viszont nincs menekvés. Egyedül Krúdy volt képes minden helyből valami varázsos seholnincshelyet kreálni. De ő, tudjuk, stilizált és ironikus. Van-e reménytelegebb, mint egy vasárnap délután Sárszegen? Pacsirta talán terítőt horgol. Értelmes tevékenység, mégis, amint Kosztolányi leírja, azonnal megcsapja az olvasót a vigasztalanság szele. Hogy nincs ünnep, nem is lehet, mert az ember természetes, paradicsomi állapota elérhetetlen. Van helyette szükségszerűség, összezártóság, látszathasznosság, alakoskodás, és mögöttük egyedüli kitörési lehetőségként lefojtott vagy kirobbanó tragédiák.